

De kwaliteitssprong van Tilburg

van Damme, Eric; de Zeeuw, Aart

Published in:
Economisch Statistische Berichten

Document version:
Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
2016

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
van Damme, E., & de Zeeuw, A. (2016). De kwaliteitssprong van Tilburg: 1985-2015. *Economisch Statistische Berichten*, 101(4726), 89-91.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright, please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

De kwaliteitssprong van Tilburg: 1985–2015

ERIC VAN DAMME

Hoogleraar aan de Tilburg University

AART DE ZEEUW

Hoogleraar aan de Tilburg University

In 1990 schetst Kolnaar in het *ESB*-artikel 'Economie en ethiek: de Tilburgse School' de ontwikkeling van de economie in Tilburg 1927–1990; hij schrijft: "Eind jaren tachtig wordt wel een breuk geforceerd met het verleden. (...) Het gezicht van de faculteit veranderde." Kolnaar stelt dat de gebrekkige kwaliteit van de economie-beoefening niet de reden was voor deze ommezwaai. Wij denken dat dit wel het geval is. In dit artikel beschrijven we de kwaliteitssprong die de faculteit in de laatste dertig jaar gemaakt heeft.

De jaren tachtig waren in Nederland aanvankelijk een tijd van bezuinigen, met projecten als 'Taakverdeling en Concentratie' en 'Selectieve Krimp en Groei'. De Tilburgse universiteit dreigde Econometrie, Letteren en Psychologie te verliezen en was dus als geheel bedreigd. Hoewel het zo ver niet kwam, was het gevoel toen wel 'eens, maar nooit weer'. Rector De Moor en Arie Kapteijn bedachten dat 'de beste manier om niet bedreigd te zijn is om de beste te zijn'. Sindsdien staat in Tilburg het streven om tot de top te behoren centraal. Het maakt niet uit wat je doet, zolang het maar goed is – waarbij men 'goed' definieert als 'datgene wat door de internationale peers goed gevonden wordt'.

1985–1987: BEDREIGD

In 1982 werd Arie Kapteijn in Tilburg benoemd als hoogleraar econometrie. Voor het eerst werd toen het belang van internationaal publiceren benadrukt. De Top 40 die Arie samen met Ton Wansbeek in 1980 publiceerde (De Schuite, 1980) had het Tilburgse probleem al zichtbaar gemaakt. Op zijn lijst kwam één Tilburger voor, Claus Wedepohl, maar die vertrok in 1979 naar de UvA. Ook in Jaap van Duijns op citaties gebaseerde Top 30 stond slechts één Tilburger: Ton van Schaik droeg 'de rode lantaarn' (laagst geclassificeerde) met twee internationale citaties gedurende de periode 1976–1980. Van Duijn stelt: "Het probleem met de Tilburgers lijkt ons dat zij te veel in het Nederlands schrijven en te weinig in het Engels. Wie dat doet, zal zien dat zijn bekendheid beperkt blijft tot binnen de grenzen." (Van Duijn, 1981)

In 1985 installeerde het Ministerie van O&W een verkenningcommissie, VEW, met de opdracht om de aard en omvang van het economisch onderzoek in Nederland te beschrijven en de kwaliteit ervan te evalueren. Deze commissie concludeerde dat de situatie onbevredigend was en dat, internationaal gezien, de productiviteit te wensen over liet (VEW, 1986). Tilburg eindigde onderaan, de productiviteit was hier gemiddeld dertig procent en bij bedrijfs-economen zelfs zestig procent minder dan het landelijk gemiddelde. Marketing vormde het trieste dieptepunt met 1,5 geschreven bladzijde per jaar. Toch had de commissie ook iets positiefs te melden, en wel over de productiviteitsstijging in Tilburg: "Vooral de gunstige ontwikkelingen die zich vanaf 1982 binnen de vakgroep Econometrie hebben voorgedaan springen in het oog."

1988–1999: CENTER, VAN ONDERZOEKSINSTITUUT TOT GRADUATE SCHOOL

In 1988 besluit de Faculteit Economische Wetenschappen (FEW) tot het oprichten van CentER, een onderzoeksinstituut dat als doelstelling heeft "het bijeenbrengen van een groep excellente onderzoekers in een centrum voor geavanceerd economisch onderzoek van internationale betekenis, dat door zijn uitstraling en aantrekkingskracht een stimulerend effect zal hebben op de economiebeoefening in Nederland". Het Ministerie van O&W is bereid tot co-financiering, mits Tilburg erin slaagt minstens drie Nederlandse economen die in het buitenland werkzaam zijn terug naar Nederland te halen (als een *reversed braindrain*). Dat lukt en CentER start zijn activiteiten op 1 september 1988, met Ton Barten, Eric van Damme, Rick van der Ploeg en de Engelsman John Driffill als onderzoekshoogleraren. Verder zijn er uit heel Nederland goede academisch economen als *fellow* aan CentER verbonden. Het onderzoeksprogramma is flexibel: "De onderzoeksthema's worden niet vooraf vastgelegd maar volgen uit de (gedeelde) interesses van de onderzoekers." Er zijn twee seminars per week, hoewel in de beginfase de toehoorders regelmatig geronseld moesten worden. Buitenlanders blijken gaarne bereid als *visitor* te

komen, en deze formule werkt: er ontstaat een onderzoekscultuur met enthousiaste en gedreven mensen, en geleidelijk aan verandert ook de sfeer op de faculteit.

In 1991 besluit FEW om CentER uit te bouwen tot een onderzoeksschool, wat inhoudt dat er jaarlijks ongeveer 10 promovendi aan CentER worden toegewezen. Aanleiding is het rapport 'Vorming in Voren' van de commissie-Rinnooy Kan, waarin voorgesteld wordt onderzoeksscholen op te richten rond internationaal erkende Centers of Excellence, en om een beperkt aantal van deze scholen extra financiering te geven (O&W, 1990). De plannen voor een *Graduate Program in Economics*, GPE, wor-

Uitreiking van de Koopmans medaille aan Anton Barten en Arie Kapteijn in 2009 (foto: Ton Toemen)

den beloofd met een STIMULANS-subsidie van NWO en KNAW-erkenning in 1992. CentER is dan het enige instituut op het gebied van de economie met die erkenning, een jaar later gevolgd door het Tinbergen Instituut.

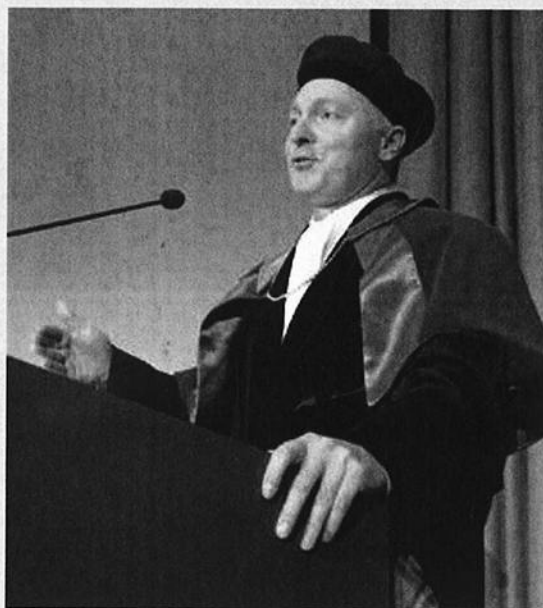
“

De beste manier om niet bedreigd te worden is door de beste te zijn

In 1993 wordt het *Graduate Program in Management*, GPM, opgezet. Het GPM is een kopie van het GPE, maar dan voor de bedrijfseconomie. Op dat gebied moet dan nog wel een onderzoekscultuur ontstaan (Boot en Cools, 1997). Bedrijfseconomen geven vooral onderwijs: in Tilburg leveren ze één derde van de studenten van de universiteit af, maar slechts één dertiende van de onderzoekstijd is daar gealloceerd. In de Top 40 van bedrijfswetenschappers over de periode 1990–1993 komen slechts drie Tilburgers voor (Van Witteloostuijn en Boone, 1997). Een door CentER ingestelde internationale commissie stelt dat er serieuze investeringen in het GPM nodig zijn.

In 1994 besluit FEW om het bedrijfseconomisch on-

derzoek te versterken. Er wordt geld vrijgemaakt om onderzoekshoogleraren en postdocs aan te trekken en om goede onderzoekers binnen FEW meer onderzoekstijd te geven. CentER groeit, maar houdt vast aan zijn uitgangspunt. Onderzoeksbeleid is personeelsbeleid: de onderzoekers bepalen wat belangrijk is. Samenwerking en uitwisseling van ideeën worden gestimuleerd in actieve seminarreeksen.

Eredoctoraat van John List (foto: Gerdien Wolthaus)

In 1995 wordt het onderzoek opnieuw nationaal geëvalueerd. In tien jaar tijd is er veel veranderd en de evaluatiecommissie concludeert: "De gemiddelde kwaliteit is goed. De faculteit heeft een excellent programma in micro-economie en zeer goede programma's in macro-economie en econometrie. Er zijn geen zwakke programma's." Wel is er nog een kwaliteitsverschil tussen GPE en GPM.

Als CentER in 1998 zijn tienjarig bestaan viert, met een congres met de Nobelprijswinnaars Aumann en Sargent als sprekers, ziet alles er rooskleurig uit. Er zijn dan 138 mensen lid van CentER, met 88 PhD-studenten die samenwerken in negen onderzoeksprogramma's die het brede terrein van de economie dekken. Beide programma's, GPE en GPM, zijn door de KNAW erkend.

2000–2014: ONRUST EN HERSTEL

Begin 2000 treedt Arie Kapteijn af als vice-decaan onderzoek en als directeur van CentER. Eind 1999 hebben de voorzitters van de vijf bedrijfseconomische departementen een brief aan het college gestuurd waarin zij hun zorgen uiten over de betaalbaarheid van de ambities van FEW en de scheve verdeling van middelen tussen algemene economie en bedrijfseconomie, en uitspreken dat er te veel waardering is voor fundamenteel onderzoek en te weinig voor andere taken. De brief gaat in tegen alles waar Kapteijn voor staat, en het feit dat een ondertekenaar ervan tot decaan benoemd wordt, is voor hem onverteerbaar.

Het vertrek van Kapteijn leidt wereldwijd tot onrust en tot vragen over wat er nu met CentER en de ambities

van Tilburg zal gebeuren. De rust keert pas weer terug nadat in 2002 Theo Nijman is benoemd als vice-decaan onderzoek en Lans Bovenberg als directeur van CentER.

De periode vanaf 2002 wordt gekenmerkt door een gestage verbetering van de bedrijfseconomie, relatieve stagnatie van de algemene economie, en door investeringen in een groot aantal nieuwe initiatieven. Aan wetenschappelijk ondernemerschap ontbreekt het niet. Diverse nieuwe instituten, zoals Netspar (pensioenen), TIBER (gedragseconomie en psychologie), TILEC (recht en economie) en TSC (duurzaamheid) worden opgestart.

De onderzoeksevaluaties tonen de verschuivingen. In 2002 scoren alle programma's van CentER een 5 (excellent) voor kwaliteit, behalve Accounting dat een magere 2 (voldoende) krijgt. In 2009 scoort geen enkele groep lager dan 4,5 en meer dan de helft (waaronder Micro) een 5, maar

“

Succes is broos. De top bereiken is één ding, maar die positie handhaven is moeilijker

scoort Macro opvallend laag (2) voor 'levensvatbaarheid'. Dit leidt tot fusie van de twee economiegroepen. In 2013 scoort Micro/Macro 4,5, wat lager is dan de score voor Accounting, Econometrie, Finance en Marketing. De opleidingsprogramma's gaat het voor de wind. Het GPE en het GPM (nu GPB genoemd) krijgen opnieuw KNAW-erkenning.

In 2007 is CentER volledig geïntegreerd in FEW; de onderzoekshoogleraren zijn ondergebracht in Departementen, de laatste wetenschappelijk directeur, Aart de Zeeuw, is niet opgevolgd en de *Scientific Council* heeft geen bevoegdheden meer; 2009 is het laatste jaar waarover een CentER-jaarverslag beschikbaar is. In 2014 wordt op sobere wijze het 25-jarig bestaan van CentER gevierd, maar dan is CentER alleen nog een *brand name*, en geen instituut meer.

In hoeverre zijn de ambities gerealiseerd? Sinds 1995 wordt er per jaar per fte ongeveer één wetenschappelijke publicatie gerealiseerd. De productiviteit is constant en de kwaliteit stijgt. Dat blijkt ook uit het aantal citaties, dat in de laatste jaren per fte per jaar ongeveer 25 bedraagt. Marketing staat nummer 4 wereldwijd en nummer 1 in Europa. Accounting scoort 31 en 1, Operations Research 15 en 2, Econometrie 33 en 4, en Finance 34 en 4. Economie (33 en 7) en Management (46 en 7) doen het wat minder. Het kan verkeren.

CONCLUSIE

De belangrijkste les is dat het mogelijk is om met relatief weinig geld, een gedeelde visie en een consistente strategie, een respectabele positie te verwerven. Een krachtige leider is nodig, maar is minder cruciaal op het moment dat er een cultuuromslag gerealiseerd is. Succes is broos. De top bereiken is één ding, maar die positie handhaven is moeilijker. Onenigheid, bijvoorbeeld over de verdeling van de middelen, kan verlamrend werken. Alleen een universiteit die in staat is om een goed onderzoeksklimaat te handhaven, kan goede mensen aan zich binden en in de kopgroep blijven meedraaien.

LITERATUUR

- Boot, A. en K. Cools (1997) Bedrijfseconomisch onderzoek in Nederland: een illusie? *ESB*, 82(4104), 284-288.
- Duijn, J.J. van (1981) De Nieuwe Nederlandse economen top-30. *ESB*, 66(3331), 1143-1146.
- Kolnaar, A. (1999) Economie en ethiek: de Tilburgse School. *ESB*, 84(4236), 964-966.
- O&W (1990) *Vorming in vossen: van student tot zelfstandig onderzoeker*. Den Haag; Ministerie O&W.
- Schuite, A.D.S. de (1980) De top-40 Nederlandse economen: Theil met stip op één. *ESB* 65(3285), 1414-1415
- VEW (1986) *Academisch economisch onderzoek in Nederland: productie, productiviteit en profilering*. Den Haag: Staatsuitgeverij
- Witteloostuijn, A. van, en C. Boone (1996) Een meting van de productiviteit van Nederlandse bedrijfswetenschappers in 1990-1993. *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie*, 70, 665-676.